

**STRATEGIJA RAZVOJA
FILOZOFSKOG FAKULTETA NIKŠIĆ
2019-2024.GODINE**

SADRŽAJ

1. Sociologija	3
2. Filozofija	9
3. Istorija	13
4. Geografija.....	17
5. Obrazovanje učitelja	21
6. Predškolsko vaspitanje	26
7. Psihologija.....	29
8. Pedagogija.....	34
9. Inkluzivno obrazovanje	37

STUDIJSKI PROGRAM

Sociologija

**UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET - NIKŠIĆ
STUDIJSKI PROGRAM ZA SOCIOLOGIJU**

STRATEGIJA RAZVOJA UNIVERZITETA CRNE GORE¹

Prateći načelne korake razvoja Univerziteta Crne Gore kao i njegovo strateško percipiranje u cilju obezbjeđivanja pogodnog i autentičnog ambijenta za ostvarenje naučno-istraživačke i humanističke djelatnosti, Studijski program za sociologiju je u skladu sa nedavno profilisanim postulatima razvoja (UCG), i utemeljio sopstvenu viziju organizovanja kao paradigmu uporedljivosti i prepoznatljivosti, ne samo u sklopu univerzitetske jedinice (Filozofskog fakulteta), već i šireg naučnog horizonta kao poželjnog funkcionisanja i doprinosa kako naučnoj, tako i vannaučnoj zajednici. Vodeći se prioritetima i tokovima modernizovanja savremenih univerziteta, kao nužnog „revizorskog iskoraka“ iz svijeta razvojne autističnosti, Studijski program za sociologiju je, računajući na konstantnost daljeg naučnog i organizacionog egzistiranja, usvojio i internu strategiju, koja je, kako je i rečeno, kompatibilna sa Staregijom razvoja Univerziteta Crne Gore (u predviđenom periodu od 2019-2024.), a ista se odnosi na sveukupnu kvalitativnu zastupljenost kako nastavnog kadra, tako i sastavnih i pratećih elemenata koji sačinjavaju mozaik jednog savremenog i kompetitivnog studijskog programa i potencijalne univerzitetske jedinice u okviru koje i ostvaruje punoću svoje naučno-istraživačke misije. Neophodno je naglasiti, da prethodni brevijar ne služi samo u interesu pozitivističke profilacije studijskog programa, fakulteta i šire, univerziteta, veći ima u obzir i isticanje duhovne i kulturne tradicije svoje zajednice, što je i polazna hipoteza u potvrdi valjanosti jednog „naučnog subjekta“. U daljim razmatranjima pratećih razvojnih puteva Studijskog programa za sociologiju, ovom prilikom ćemo nagovijestiti interdisciplinarni karakter našeg studija, dociranost i naučnu potentnost nastavnog kadra, potrebitost njenog izučavanja, tehničke performanse studija i u okviru njega, funkcionisanje Instituta za sociologiju i psihologiju, te mobilnost studenata i sveopšti značaj sociologije u stvaranju jedinstvenog kulturnog kapitala koji je sastavni dio sveopšte, komunitarne zajednice (Fuzaro), naprotiv, lukrativnim i kratkoročnim vizijama obrazovne politike koja ne može računati na povratni odraz, odnosno na emaniranu ličnost i zajednicu kojoj ona pripada.

Kao jedan od potencijalnih rakursa i mogućnosti u korpusu raspoloživih vizija razvoja i podsticanja univerzalnog antropološkog duha zajednice u kojoj egzistira, Studijski program za sociologiju, ponudivši svoju internu strategiju razvoja, budno prati savremene tokove organizovanja studijskih programa, involviranje nastavnih programa koji ne pokazuju graničnost samovolje, bar kada je u pitanju zatvorenost u strukturama „programskog atavizma“, ali i nasilnog manirizma i gubljenja „naučne aksiomatike“, što sabirno, daje ocjenu autentičnosti studijskog programa i povećan stepen znatiželje ka pohađanju kurseva, odnosno socioloških disciplina, koje se izučavaju na našem studijskom programu. Slijedivši primjere uspješnog funkcionisanja jednog organizacionog studija, Studijski program za sociologiju je od samog osnivanja težio da sačuva duh tradicije koji je stvoren u ranijem „zajedništvu“ sa filozofskim disciplinama, te na taj način koncipira teorijsko-empirijski profil svog naučnog pozicioniranja. Sa ontološkom pozadinom, Studijski program za sociologiju je njegujući duh i legat njenih

---

¹Dokument i interni obrazac strategije razvoja, pripremili: sekretar Studijskog programa za sociologiju dr Predrag Živković, rukovodilac Studijskog programa za sociologiju doc. dr Goran Čeranić i prodekan za nastavu Filozofskog fakulteta doc. dr Rade Šarović.

osnivača, koji su i oslikali konture sociologije „kao najkomplementarnije nauke o društvu“, u svom disciplinarnom ambijentu inkorporirao oblasti istraživanja njoj bliskih društvenih nauka, tako da je ponudio bogat korpus disciplinarnog izučavanja epohalnog stanja, te dinamike globalnih društvenih promjena. Tako je u obilju socioloških disciplina kod nas, moguće pronaći zastupljenost i afirmaciju ne samo klasične baštine sociološke misli, već i savremene pravce koji prate „čud epohe“ kojoj pripadamo, probleme društvene stratifikacije, klasnog ustrojstva neoliberalnog kapitalističkog poretka koji traži istorijsko propitivanje filozofskih načela od kojih je potekla liberalna misao, te je stoga, i neminovno pozivanje na ekonomsku sociologiju, dalje, probleme postmoderne kulture i umjetnosti, perspektivu savremenih gradova i sela u periodu postsocijalističke transformacije, njima bliske ekološke devastacije, socioantropološki profil savremenog čovjeka, društvenih devijacija koji objedinjeni sa metodološkom postuliranošću pružaju cjelovit teorijsko-empirijski format našeg studija.

Upisna politika UCG

Uvažavajući ekvilibristiku upisne politike Ministarstva prosvjete i Univerziteta Crne Gore, Studijski program za sociologiju je od primarnih trideset studenata,² povećao upisnu kvotu na četrdeset, što je i optimalan broj za adekvatno i kvalitetno sprovođenje nastavnog procesa na osnovnim studijama. Na većim stupnjevima studijskog programa, konkretno na master programu, predviđeno je 25 studenata, dok su doktorske studije uz prateću kadrovsku i tehničku integrisanost, predviđene za narednu akreditivnu valorizaciju nastavnih planova i programa. Moramo naglasiti, da je i trenutna uposlenost diplomiranih sociologa na zavidnom nivou, jer su isti pronašli profesionalnu ukorijenjenost u svim segmentima društva.

Tehnička opremljenost studijskog programa

Kada je u pitanju tehnička opremljenost Studijskog programa za sociologiju kao sastavnog dijela nastavnog procesa, naš studij raspolaže sa zavidnom tehničkom infrastrukturom i komfornim prostornim kapacitetima za izvođenje nastave. U okviru studija, funkcioniše i Institut za sociologiju i psihologiju koji je počeo sa radom 2010. godine i raspolaže visokim tehničkim potencijlom.

Izvođenje praktične nastave na studijskom programu

Uvažavajući potrebitost realizacije praktične nastave koja je definisana Zakonom o visokom obrazovanju, valorizovanog od strane resornog Ministarstva prosvjete i Univerziteta Crne Gore, Studijski program za sociologiju je shodno preporukama koje su kompatibilne sa navedenim zakonskim okvirom od početka novoreformisanih studija, odnosno akreditovanih studijskih programa, primjenio i involviranje praktične nastave za studente Sociologije. Vodeći se primarnim ciljevima izvođenja nastave, kao i upoznavanja i dociranja studenata, kako sa teorijskom, tako i sa empirijskom prirodom sociološke nauke, predmetni profesori su proširili horiozont naučne percepcije studenata sa naučno-istraživačkim radom. To je podrazumijevalo upoznavanje studenata sa dosadašnjim radom Instituta za sociologiju i psihologiju kao sastavne jedinice Filozofskog fakulteta i Studijskog programa za sociologiju, gdje su studenti imali priliku da upoznaju empirijsku teksturu savremenih socioloških nalaza i istraživanja iz oblasti socijalne

---

² Tabela br. 1.

demografije, sociologije porodice, sociologije sela, etnologije, kulturnog diverziteta, problematike sociologije organizacija, te recentnih kriminoloških i devijantnih oblika ponašanja koji su detektovani u dosadašnjim naučno-istraživačkim studijama. Dosadašnja praksa uvođenja studenata u naučno-istraživački rad je pokazala značajan opseg i izoštrenost sociološke analize, te i ličnu satisfakciju u spoju teorijskog i empirijskog karaktera ove nauke.

Primjena nastavnih planova i programa

Kada je u pitanju realizacija nastavnih planova i programa na Studijskom programu za sociologiju, nakon trogodišnjeg uporednog iskustva, od prvih koraka akreditivne valorizacije, možemo biti zadovoljni ponudjenim sadržajem, ali prije svega, zainteresovanošću studenata da isti implementiraju u domen naučne znatiželje i aspiracije. Prateći dinamiku razvoja sociološke misli, u sledećim reformskim kracima, nastojaćemo da uključimo i set dodatnih disciplina koje će gravitirati na obodnim interdisciplinarnim stranama sa drugim društvenim naukama.

Kadrovska politika

Na Studijskom programu za sociologiju, trenutno je angažovano devetnaest nastavnika, kako sa matičnog, tako i sa vanmatičnog studija.

Shodno novousvojenim kriterijumima, odnosno Pravilniku o izboru u akademska zvanja, koji su preporučile nadležne instance resornog ministarstva, a ista usvojio Senat Univerziteta Crne Gore, napominjemo, da naš nastavni kadar (od saradnika u nastavi do profesorskih zvanja koja prethode zvanju redovnog profesora) zadovoljava uslove za „avanzovanja“ u veća akademska zvanja, odnosno u svom naučnom svjedočanstvu posjeduju zavidne naučno-istraživačke nalaze koji su objavljeni u referentnim naučnim časopisima i bazama.

Izvođenje nastave na engleskom jeziku

Imajući u vidu preporuke nadležnih instanci UCG u cilju osavremenjivanja nastavnog procesa, njegovog pronosiranja i međunarodne kompetentnosti i privlačnosti, koji podrazumijeva izvođenje nastave na engleskom jeziku, Studijski program za sociologiju prateći i involvirajući u nastavne programe relevantnu analektu prestižnih socioloških mislilaca, u mogućnosti je da obezbijedi kvalitetno izvođenje nastave na engleskom jeziku iz domena krucijalnih socioloških disciplina, kao što je metodološki set disciplina, antropološki, sociokulturni, te program koji je predviđen iz domena sociologije grada, sela i prostora i drugih disciplina.

Mobilnost studenata

Percipirajući nastavne programe, Studijski program za sociologiju je iste osmislio kao kompatibilne evropskoj naučnoj tradiciji, što će reći, da se vodilo računa o mogućnoj mobilizaciji i nastavku studija naših studenata i na evropskim univerzitetima. Do sada su, kao uzorni egzemplari, realizovani programi razmjene sa mađarskim univerzitetskim centrima, ali

isto tako, Filozofski fakultet je bio domaćin studentima završnih godina i studentima doktorskih studija iz Norveške i Hrvatske.

Međunarodna saradnja³

Studijski program za sociologiju do sada je realizovao na desetine nacionalnih i međunarodnih naučno-istraživačkih projekata. Naši istraživači su do sada u okviru programa usavršavanja nastavnog kadra boravili na prestižnim univerzitetskim centrima od kojih navodimo Univerzitet u Oslu, Univerzitet Berkli, a kao vid prepoznatljivosti i uvažavanja naučne zaloge i uspostavljena saradnja sa Moskovskim državnim univerzitetom imena Lomonosova, koja je i rezultirala razmjenom nastavnog kadra i objavljivanjem međunarodne monografije *Postsocijalizam*. Naš studij je ostvario saradnju i sa Institutom za sociološka istraživanja, Filozofskog fakulteta u Beogradu, Institutom za društvena istraživanja u Zagrebu, Filozofskim fakultetom u Mariboru, te sa privrednim subjektima (DOO Pivara Trebjesa). U narednom periodu, očekujemo realizaciju započetih naučno-istraživačkih projekata. Ovom prilikom navodimo one koji imaju međunarodnu referentnost:

1. **Mjerenje beskućništva u Evropi** - Cilj projekta je istraživanje beskućništva kao oblika socijalne isključivosti. Beskućnici su osobe koje se nalaze na ivici siromaštva zbog čega trpe određenu vrstu socijalne isključenosti, kao što su isključenost iz tržišta rada, građanskog statusa, zajednice i slično. Pojava beskućništva je prisutna u svim zemljama Evrope čija se iskustva i istraživački nalazi spajaju u ovom projektu.
2. **Evropska mreža za argumentaciju i analizu javnih politika** - Projekat se bavi izgradnjom javnih politika koje imaju podršku građana i drugih zainteresovanih strana. Njegov cilj je da poboljša način na koji evropski građani razumiju, procjenjuju i doprinose donošenju javnih odluka. Ovaj zahtjev zauzima bitno mjesto u dokumentima Evropske Unije čiji će budući član biti i Crna Gora. Koristeći multidisciplinarni pristup akcija projekat se bavi istraživačkim aktivnostima koje podrazumijevaju analizu dokumenata i procedura politike EU, kritički preispituje koncepte i metode mjerenja kvaliteta argumenata u javnim politikama i radi na razvoju instrumenata za učešće u raspravama o javnim politikama.
3. **Masovno stanovanje srednje klase u Evropi** - Kao svoj glavni izazov ovaj projekat ima stvaranje transnacionalne mreže koja će okupiti evropske istraživače za izgradnju studije o masovnom stanovanju srednje klase u Evropi 50-ih godina prošlog vijeka. Njen osnovni cilj se sastoji u produbljanju tekućih istraživanja i fokusiranju na postojeće studije slučaja kao i razvijanju znanja o interakciji prostornih oblika, ponašanja i zadovoljstva kao i kombinovanje metodologija arhitektonske i društvene analize.
4. **Svjetovi srodnih prinuda u radu** - Projekat predstavlja radikalnu promjenu perspektive istorije rada. Projektom se nastoje prevazići klasične podjele diskursa istorije rada (produktivni/neproduktivni, slobodno/neslobodni, kapitalistički/nekapitalistički) povezujući rad i proizvodnju sa nasiljem eksproprijacijom i marginalizacijom.
5. *Media Literacy Observatory for Active Citizenship and Sustainable Democracy* Kompetentnost građana je od presudnog značaja za aktivno političko učešće, što je jedna od glavnih komponenti održive demokratije i glavni doprinos institucionalnim kapacitetima jedne država. Podunavska regija ima negativan efekat na održivi razvoj i institucionalni kapacitet demokratskih država. Otuda, projekat pod nazivom *Media Literacy Observatory for Active Citizenship and Sustainable Democracy*, ima za cilj da utiče na medijsku pismenost mladih u

---

³Podatke pripremili: doc. dr Vladimir Bakrač i dr Nataša Krivokapić

Crnoj Gori, kako bi doprinijela opštoj demokratizaciji cjelokupnog društva i involviranost stanovništva u politička dešavanja i odlučivanja u republici. Projekat se sprovodi u saradnji sa više međunarodnih institucija u Podunavskom regionu. Vođa projekta je Fakulteta za uporabne društvene studije v Novo Gorici. Partner u Crnoj Gori je Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet i Studijski program za sociologiju.

Uzimajući u obzir sveukupni pejzaž i optiku posmatranja naučnog razvoja Studijskog programa za sociologiju, na osnovu valorizacije koja je data od meritornih naučnih subjekata, sa dubokim uvjerenjem i konstantnom težnjom ka daljem osavremenjivanju studija, možemo reći da pouzdano nastojimo i opstajemo na putu strateškog razvoja Filozofskog fakulteta i Univerziteta Crne Gore.

Doc.dr Goran Čeranić
Rukovodilac Studijskog programa sociologija

STUDIJSKI PROGRAM
Filozofija

STRATEGIJA RAZVOJA STUDIJSKOG PROGRAMA ZA FILOZOFIJU⁴

D) Nastavni proces

U narednom petogodišnjem periodu Studijski program za filozofiju će biti posvećen kontinuiranom praćenju i analizi uspješnosti studija i na tome zasnivati inoviranje filozofskog studija u skladu sa zahtjevima vremena: (1) dopunom sadržaja postojećih kurikuluma predmeta, (2) uvođenjem novih studijskih disciplina i sve to (3) u komparaciji sa uzornim studijskim centrima za filozofiju u okruženju i svijetu.

Studijski program za filozofiju će kao i do sada kontinuirano raditi na unapređivanju kvaliteta nastave i učenja, odnosno, na *osavremenjavanju* nastavne prakse uz osposobljavanje studenata za *aktivno* usvajanje teorijskih znanja i njihovu primjenu. To prije svega znači osposobljavanje studenata za *interdisciplinarna istraživanja*, intelektualno osamostaljivanje, samoobrazovanje i samoevaluaciju, a samim tim i za *cjeloživotno učenje* sa ciljem unapređivanja znanja, vještina i kompetencija. I dalje je neophodan kontinuiran rad na poboljšanju kvaliteta nastavnog procesa i razvoju Studijskog programa u skladu sa *tržišno primjenjivim međunarodno uporedivim ishodima učenja*. Upisna strategija Studijskog programa pratiće potrebe tržišta rada i nastaviti sa dosadašnjom praksom u pogledu broja upisanih studenata, na svim nivoima studija.

Kao sastavni dio redovnog rada na Studijskom programu se organizuje praktična nastava (u skladu sa *Pravilnikom o praktičnoj nastavi*, bilten br. 402. od 24. maja 2017) i u skladu sa *Pravilima studiranja na posnovnim studijama* (član 3, bilten br. 454 od 5. aprila 2019). Praktična nastava će se, kao i do sada, realizovati putem opservacije časova nastave filozofije u srednjoj školi i izvođenja pripremnih i ispitnih časova studenata putem vježbi kroz pisanje scenarija za čas i kritičku analizu izvedene nastave. Praktična nastava iznosi u prosjeku 20, odnosno 25 procenata u odnosu na ukupnu opterećenost studenata. U skladu sa postojećim programom primjenjenih filozofskih disciplina planiramo praktičnu nastavu u institucijama privrede, medija, kulture i medicine (primijenjena etika, bioetika, ekološka etika, filozofija istorije, filozofija tehnike i medije, filozofija kulture, filozofija nauke).

Studijski program, u okviru Filozofskog fakulteta i Univerziteta Crne Gore, kontinuirano će raditi i na stručno-metodološkoj i tehnološkoj osposobljenosti nastavnih kadrova. To podrazumijeva poboljšanje tehničke opremljenosti za izvođenje nastave, obogaćivanje bibliotečkog fonda i povećanje dostupnosti broja međunarodnih elektronskih biblioteka iz oblasti humanističkih nauka (npr. Oksfordska elektronska biblioteka, Elsevije, Špringer, Švabe, Mecler, De Greuyter...).

Studijski program će podsticati internacionalizaciju i interdisciplinarnost studija filozofije kroz razmjenu studenata i profesora, te fakultativnu nastavu studija filozofije (putem učenja na daljinu), da bi i na taj način povećali broj studenata na svim nivoima studija. U skladu sa tim će raditi na izvođenju pojedinih nastavnih disciplina na engleskom jeziku. Uz to, strategija Studijskog programa za filozofiju za navedeni period obuhvata i *uključivanje filozofskih*

---

⁴U skladu sa strategijom razvoja Univerziteta Crne Gore 2019-2024. Studijski program za filozofiju predlaže svoju strategiju razvoja za isti period u okviru strategije Filozofskog fakulteta.

disciplina u druge studijske programe na Univerziteta u skladu za zahtjevom za interdisciplinarnošću.

Studijski program će raditi na jačanju akademskog integriteta u okviru akademske zajednice studenata i profesora kroz metodološko osposobljavanje za naučno-istraživački rad i promociju moralnih vrijednosti u naučnom istraživanju.

II) Nauka i istraživanje

Studijski program za filozofiju, kao jedini studij filozofije u Crnoj Gori, usmjeren je na strategiju razvoja istraživanja iz oblasti filozofije, s obzirom na ključne savremene probleme koji se posmatraju sa stanovišta filozofije kao vodeće humanističke nauke. Ovo će se ostvarivati kroz jačanje istraživačkih kapaciteta i kroz povećan broj naučnih projekata, naučnih konferencija i publikacija, na lokalnom, regionalnom i internacionalnom nivou. To podrazumijeva strateško partnerstvo sa renomiranim naučnoistraživačkim institucijama. Nastojanja će biti usmjerena na jasnom pozicioniranju Studijskog programa na Filozofskom fakultetu kroz rad Instituta za filozofiju. Studijski program planira da pojača vidljivost i prisustvo naučnoistraživačkog rada na evropskom istraživačkom prostoru. To podrazumijeva istrajnu posvećenost nastavnika naučnoistraživačkom radu i publikovanju rezultata naučnoistraživačkog rada u renomiranim naučnim časopisima.

Studijski program će raditi na povećanju efikasnosti master i doktorskih studija, kao i uključivanjem magistara i doktoranada u naučnoistraživački rad. U tom cilju radićemo na uspostavljanju interdisciplinarnog istraživanja na magistarskim i doktorskim studijama u domenu povezivanja društvenih i humanističkih, kao i prirodnomatematičkih, medicinskih i tehničkih nauka.

III) Međunarodna saradnja

Studijski program će u okviru Filozofskog fakulteta nastaviti postojeću saradnju (Univerzitet u Varšavi, Univerzitet u Granadi, Univerzitet u Splitu, Univerzitet u Ljubljani, Univerzitet u Gracu, Univerzitet u Bratislavi, Univerzitet u Saarlandu (Njemačka), Univerzitet u Berlinu, Univerzitet u Beogradu, intenzivirati nove oblike naučno-istraživačke saradnje sa renomiranim visokoobrazovnim institucijama i povećati mobilnost i saradnju nastavnika i studenata. To podrazumijeva produženje postojećih i potpisivanje novih ugovora sa naučnim organizacijama i institucijama, formiranje tima u okviru Fakulteta za apliciranje na međunarodne projekte. Ovim bi se povećali institucionalni kapaciteti za prijavu i sprovođenje međunarodnih projekata u okviru međunarodne saradnje.

IV) Univerzitet i okruženje

Studijski program u okviru Fakulteta planira povećanje uzajamnih veza sa društvenim, kulturnim i privrednim okruženjem, u skladu sa potrebama javnog i privrednog sektora. Poseban značaj filozofskog studija je u promovisanju principa održivog razvoja crnogorskog društva i očuvanju kulturnoistorijskog nasleđa u duhu multikulturalizma, kroz učešće studenata u radu javnih institucija i privrednih organizacija, u okviru praktične nastave i kroz zapošljavanje studenata filozofije u ovim organizacijama. Time se poziv filozofije povezuje sa savremenim potrebama obrazovanja, kulture, privrede i društva. Studijski program za filozofiju će nastaviti da

se bavi vodećim teoretičarima različitosti i drugosti (Levinas, Derida...) i njihovim temama kao podsticaj za njegovanje kulture različitosti i tolerancije kao osnove održivosti modernog crnogorskog društva.

V) Organizacija i resursi

Studijski program će raditi na unapređivanju kadrovskih potencijala kroz sistemsko praćenje potreba i razvoja mladih istraživača iz oblasti filozofije. U okviru Fakulteta Studijski program će obezbjeđivati podršku studentima u daljem usavršavanju i zapošljavanju, kao i u volontiranju u humanitarnim organizacijama i NVO sektorom.

Kroz sistem unapređivanja kvaliteta, utemeljenom na evropskim standardima, Studijski program će u okviru Fakulteta poboljšati formativnu i sumativnu evaluaciju kako bi ojačao mehanizam za dobijanje povratnih informacija o kvalitetu studija. Upravo ove povratne informacije o kvalitetu nastave putem anketiranja studenata potvrđuju značajnu posvećenost nastavnika, doprinose povezivanju istraživanja i nastave sa procesom obrazovanja i osposobljavanje studenata za samoobrazovanje i efikasnu upotrebu moderne obrazovne tehnologije.

Studijski program će u okviru Fakulteta raditi na unapređenju sistema upravljanja informacijama kroz kreiranje korisničkog portala za studente i profesore.

rukovodilac Studijskog programa za filozofiju

Prof. dr Savo Laušević

STUDIJSKI PROGRAM

Istorija

Strategija razvoja Studijskog programa za Istoriju

I Nastavni proces

Strategija razvoja Studijskog programa za Istoriju u periodu 2019-2024 godine odnosi se na:

- osnovne studije
- master studije
- doktorske studije
- organizaciono tehničke uslove
- nastavni kadar
- učešće u naučno-istraživačkim projektima
- učešće u ERASMUS+ programu
- saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu
- saradnju sa centralnim institucijama obrazovnog sistema Crne Gore kroz veću aktivnost Studijskog programa za Istoriju, u kontinuiranom profesionalnom razvoju diplomiranih istoričara i profesora istorije u državi.

a) Osnovne studije Studijskog programa za Istoriju

- Upis po 45 kandidata, raditi na podizanju kvaliteta upisanih srednjoškolaca (odličnih i vrlodobrih)
- Ojačati kvalitet nastave, raditi na stručnom i praktičnom osposobljavanju studenata :
- Kroz praktičnu nastavu, osposobljavati studente da proučavaju istorijske pojave i procese, kako bi se što kvalitetnije pripremili za buduće zanimanje.
- Kroz kvalitetnu praktičnu nastavu na predmetima gdje je ona predviđena, studenti će imati priliku da se osposobljavaju i za naučni rad i praktičnu primjenu stečenih znanja.

b) Master studije na Studijskom programu za Istoriju

- Upis do 30 kandidata,
- Uključiti studente u istraživačke projekte za izradu master radova iz oblasti:
- **Opšte istorije** (Opšta istorija starog vijeka, Opšta istorija srednjeg vijeka, Opšta istorija novog vijeka, Opšta istorija savremenog doba),
- **Nacionalne istorije** (Nacionalna istorija srednjeg vijeka, Nacionalna istorija novog vijeka, Nacionalna istorija savremenog doba),
- **Metodologije istorijskih nauka,**
- **Pomoćnih istorijskih nauka,** zavisno od ličnih afiniteta studenata.
- Podići nivo uključenosti studenata u studentskoj razmjeni sa drugim Evropskim Univerzitetima i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koje se bave obrazovanjem profesora istorije i diplomiranih istoričara.

c) Doktorske studije na Studijskom programu za Istoriju

- Upis 5 kandidata.
- Uključiti kandidate (doktorande) u istraživačke projekte za izradu doktorskih teza iz oblasti:
- **nacionalne istorije** (Nacionalna istorija novog vijeka, Nacionalna istorija savremenog doba)
- **opšta istorija** (Opšta istorija novog vijeka, Opšta istorija savremenog doba),
- zavisno od ličnih afiniteta kandidata.
- Podići nivo uključenosti kandidata u saradnji sa drugim Evropskim Univerzitetima i ustanovama u regionu i inostranstvu.

d) Organizaciono tehnički uslovi na Studijskom programu za istoriju podići na veći nivo:

- S obzirom da će se organizovati master i doktorske studije, a da Studijski program raspolaže samo sa dvije slušaonice, bilo bi neophodno da se poveća broj slušaonica za najmanje jednu ili dvije, koje bi bile adekvatno opremljene za potrebe nastave (skener i štampač, desktop računar, interaktivna tabla).
  - **Tehnička opremljenost** za izvođenje nastave je dobra, jer je određena količina opreme nabavljena putem projekata, a jedan dio kroz redovne aktivnosti opremanja koje Filozofski fakultet i Univerzitet Crne Gore periodično obavljaju.
  - U postojećim slušaonicama nabaviti potrebnu opremu:
  - **modernizovati infrastrukturne kapacitete** radi digitalizacije nastavnog procesa, uvođenje **interneta** u učionicama i kabinetima
  - nabaviti **štampeče, interaktivnu tablu** i instalirati ih u učionicama 130 i 131, za potrebe nastave i obuku studenata;
  - nabaviti **istorijske i tematske** karte svijeta, kontinenata i Crne Gore, kao i **vremenske linije** za bolji praktični rad sa studentima.
- e) **Nastavnikadarna Studijskom program za Istoriju**
- Osnažiti naučno i stručno napredovanje nastavnog kadra

II Nauka i istraživanje

Učešće u naučno-istraživačkim projektima

- Osnažiti aplikaciju naučno-istraživačkih projekata nacionalnog i međunarodnog značaja u oblasti istorije čiji bi nosioci bili profesori sa Studijskog programa za Istoriju.

III Međunarodna saradnja

Učešće u ERASMUS+ programu

- Osnažiti aplikaciju ERASMUS+ projekata u oblasti istorijskih nauka.

Saradnja sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu

IV Filozofski fakultet i okruženje

- Uspostaviti saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koji se bave obrazovanjem istoričara i profesora istorije
  - Saradnja sa Univerzitetima u okruženju: Ljubljana, Zagreb, Beograd, Novi Sad, Sarajevo, Maribor.
  - Saradnja sa Univerzitetima u Beču, Istanbulu, Pragu, Rimu.
- ### **Saradnja sa centralnim institucijama obrazovnog sistema Crne Gore kroz veću aktivnost Studijskog programa u kontinuiranom profesionalnom razvoju istoričara i profesora istorije u zemlji**
- Saradnja sa školama u Nikšiću obavlja se kontinuirano i organizovano, tako da je potrebno u narednom periodu tu saradnju proširiti i na druge škole u Crnoj Gori, a to je posebno važno u kontekstu budućih istraživanja. Takođe saradnja sa Arhivskim odjeljenjima je kontinuirana i dobra kao i saradnja sa Narodnim muzejem i svim muzejskim institucijama u Crnoj Gori. Potrebna je izrada Programa stručnog usavršavanja profesora istorije i organizacija i realizacija obuka nastavnog kadra.

V Organizacija i resursi

- f) **Organizaciono tehnički uslovi na Studijskom programu za istoriju podići na veći nivo:**
- S obzirom da će se organizovati master i doktorske studije, a da Studijski program raspolaže samo sa dvije slušaonice, bilo bi neophodno da se poveća broj slušaonica za najmanje jednu ili dvije, koje bi bile adekvatno opremljene za potrebe nastave (skener i štampač, desktop računar, interaktivna tabla).
  - **Tehnička opremljenost** za izvođenje nastave je dobra, jer je određena količina opreme nabavljena putem projekata, a jedan dio kroz redovne aktivnosti opremanja koje Filozofski fakultet i Univerzitet Crne Gore periodično obavljaju.
  - U postojećim slušaonicama nabaviti potrebnu opremu:

rukovodilac Studijskog programa za Istoriju

Prof. dr Živko Andrijašević

STUDIJSKI PROGRAM

Geografija

Strategija razvoja Studijskog programa za Geografiju

I Nastavni proces

Strategija razvoja Studijskog programa za Geografiju u periodu 2019.-2024. god. se odnosi na:

- osnovne studije
- master studije
- doktorske studije
- organizaciono tehničke uslove
- nastavni kadar
- učešće u naučno-istraživačkim projektima
- učešće u ERASMUS+ programu
- saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu
- saradnju sa centralnim institucijama obrazovnog sistema CG kroz veću aktivnost Studijskog programa za Geografiju, u kontinuiranom profesionalnom razvoju diplomiranih geografa i profesora geografije u državi.

c) Osnovne studije Studijskog programa za Geografiju

- Upis po 50 kandidata, raditi na podizanju kvaliteta upisanih srednjoškolaca (odličnih i vrlodobrih)
- Ojačati kvalitet nastave, raditi na stručnom i praktičnom osposobljavanju studenata :
- Kroz terensku nastavu, osposobljavati studente da proučavaju prirodne i društvene pojave i procese, kako bi se što kvalitetnije pripremili za buduće zanimanje.
- Kroz kvalitetnu praktičnu nastavu na predmetima gdje je ona predviđena, studenti će imati priliku da se osposobljavaju i za naučni rad i praktičnu primjenu stečenih znanja.

d) Master studije na Studijskom programu za Geografiju

- Upis 30 kandidata
- Uključiti studente u istraživačke projekte za izradu master radova iz oblasti fizičke geografije (klimatologija, hidrologija, geomorfologija, geografija zemljišta, biogeografija, geoekologija), društvene geografije (demogeografija, geografija naselja, saobraćajna geografija, agrarna i industrijska geografija, turistička geografija, kulturna i politička geografija), oblasti regionalne geografije, kartografije i GIS – a, zavisno od ličnih afiniteta studenata.
- Podići nivo uključenosti studenata u studentskoj razmjeni sa drugim EU Univerzitetima i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koje se bave obrazovanjem profesora geografije i diplomiranih geografa.

c) Doktorske studije na Studijskom programu za Geografiju

- Upis 10 kandidata.
- Uključiti kandidate (doktorande) u istraživačke projekte za izradu doktorskih teza iz oblasti prostornog planiranja:
  - planiranje naselja,
  - ekološki potencijali i rizici u prostornom planiranju,
  - demogeografske osnove prostornog planiranja,
  - planiranje i uređenje turističkih područja,
  - infrastruktura u prostornom planiranju,
  - planiranje predjela, zavisno od ličnih afiniteta skandidata.

- Podići nivo uključenosti kandidata u saradnji sa drugim EU Univerzitetima i ustanovama u regionu i inostranstvu koje se bave prostornim planiranjem.

II Nauka i istraživanje

Organizaciono tehničke uslove na Studijskom programu podići na veći nivo:

- S obzirom da će se organizovati master i doktorske studije, a da Studijski program raspolaže sa samo dvije slušaonice, bilo bi neophodno da se poveća broj slušaonica za najmanje jednu ili dvije, koje bi bile opremljene adekvatno za potrebe nastave (skener i štampač, desktop računar, interaktivna tabla).
- U postojećim slušaonicama nabaviti potrebnu opremu:
- nabaviti dodatnu opremu u učionici 133, za potrebe nastave i obuku studenata;
- nabaviti nastavna i metodička sredstva za unapređenje nastave.

Nastavnikadarna Studijskom program za Geografiju

- Osnažiti naučno i stručno napredovanje nastavnog kadra

Učešće u naučno-istraživačkim projektima

- Osnažiti aplikaciju naučno-istraživačkih projekata nacionalnog i međunarodnog značaja u oblasti geografije čiji bi nosioci bili profesori sa Studijskog programa za Geografiju.

Učešće u ERASMUS+ programu

- Osnažiti aplikaciju ERASMUS+ projekata u oblasti geonauka.

III Međunarodna saradnja

Saradnja sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu

- Uspostaviti saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koji se bave obrazovanjem geografa i profesora geografije
- Saradnja sa Univerzitetima u okruženju: Ljubljana, Zagreb, Beograd, Novi Sad, Sarajevo.
- Saradnja sa Univerzitetom u Ankari (Geografski fakultet)

Saradnja sa centralnim institucijama obrazovnog sistema CG kroz veću aktivnost Studijskog programa u kontinuiranom profesionalnom razvoju geografa i profesora geografija u zemlji

- Izrada Programa stručnog usavršavanja profesora geografije i organizacija i realizacija obuka nastavnog kadra.

IV Filozofski fakultet i okruženje

- Uspostaviti saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koji se bave obrazovanjem kadra za geografiju.

V Organizacija i resursi

Organizaciono tehničke uslove na Studijsom programu podići na veći nivo:

- S obzirom da će se organizovati master i doktorske studije, a da Studijski program raspolaže sa samo dvije slušaonice, bilo bi neophodno da se poveća broj slušaonica za najmanje jednu

ili dvije, koje bi bile opremljene adekvatno za potrebe nastave (skener i štampač, desktop računar, interaktivna tabla).

- U postojećim slušaonicama nabaviti potrebnu opremu:
- nabaviti skener i štampač, desktop računar, interaktivnu tablu i instalirati ih u učionici 133, za potrebe nastave i obuku studenata;
- nabaviti fizičko – geografske i tematske karte, svijeta, kontinenta i Crne Gore.

NastavnikadarnaStudijskomprogramzaGeografiju

- Osnajitinaučnoistručnonapredovanjenastavnogkadra

rukovodilac Studijskog programa za Geografiju

Prof. dr Dragica Mijanović

STUDIJSKI PROGRAM

Obrazovanje učitelja

Upisna politika i broj studenata na osnovnim, magistarskim i doktorskim studijama

I Nastavni proces

Upisna politika i broj studenata na osnovnim, magistarskim i doktorskim studijama

Posljednjom akreditacijom iz 2017. godine Studijski program za obrazovanje učitelja akreditovan je po modelu 5+0, tj. u pitanju su integrisane osnovne i master studije. Model je kompatibilan sa analognim vodećim programima u Evropskom prostoru visokog obrazovanja i suštinski je usaglašen sa potrebama tržišta rada u Crnoj Gori. Kroz takav okvir studija bila je moguća djelimična modernizacija programa (uvedeno je šest izbornih kurseva), kao i njegovo bolje profilisanje u pogledu praktične nastave (tri predmeta tiču se direktno školske prakse) i adekvatnije utemeljenje istraživačke komponente (tri predmeta direktno usmjerena prema učenju kvalitativne i kvantitativne istraživačke metodologije i statistike).

Na studije u narednom periodu planiramo nastaviti dosadašnju upisnu politiku u pogledu broja upisanih, tj. 30 kandidata je optimalan broj. Realizacija nastave u posljednjih nekoliko godina, te naročito njena evaluacija od strane studenata, potvrđuju da je rad u grupama te veličine veoma uspješan. Od naredne studijske godine obavljaće se i prijemni ispit za ove studije, što će izvjesno doprinijeti boljoj selekciji kandidata. Smatramo da upisna politika podrazumijeva i potrebu za uspostavljanjem minimalnog broja poena koji je neophodan za upis na ove studije, jer smo uvjereni da studije uspješno mogu okončati samo oni kandidati koji su tokom prethodnog školovanja postizali izuzetne rezultate i koji imaju izražena svestrana interesovanja.

Smatramo da je vrlo važno pitanje i ono koje se tiče rodnog balansa ovih studija. Naime, gotovo je došlo do potpune feminizacije učiteljske profesije (što je slučaj i van Crne Gore), a takva pojava nije dobra iz više razloga, pri čemu kao vodeći izdvajamo taj da muška djeca gotovo do šestog razreda osnovne škole nemaju model po kome bi učila o svojim ulogama (učenje po modelu je prepoznato kao važno u socijalnim teorijama učenja). Naime, do šestog razreda dječaci su gotovo isključivo usmjereni na majke, vaspitačice, učiteljice, pa im se čak može ugraditi u (pod)svijest da je poučavanje i učenje "ženski posao". U prilog ovim tvrdnjama su, recimo, značajno lošiji rezultati dječaka u oblasti čitalačke pismenosti na PISA testovima. Smatramo da je nužno preduzeti korake ka uspostavljanju boljeg rodnog balansa na Studijskom programu za obrazovanje učitelja, i da je ovo pitanje moguće (ili čak nužno) rješavati u dogovoru sa Ministarstvom prosvjete. Naime, ukoliko bi MP uvidjelo veličinu problema, zajedničkim naporima mogli bismo da tragamo za načinima njegovog rješavanja. Jedna od ideja mogla bi biti stipendiranje i/ili dodjela dodatnih bodova itd.

Treći ciklus studija nije do sada razvijen na ovom SP iz razloga što do sada nijesmo imali kadrovske kapacitete za njegovu realizaciju, a dijelom smo bili vođeni i logikom da za relativno mali broj kandidata – koji bi bio tražen i očekivan – nije nužno formirati doktorske studije. Međutim, s obzirom na činjenicu da doktorske studije na savremenom univerzitetu predstavljaju snažan agens razvoja naučnoistraživačke komponente na više načina, a imajući na umu i to da sada imamo solidnu kadrovsku osnovu za realizaciju ovih studija (očekivano je da dva nastavnika metodičkih disciplina do naredne akreditacije ispune sve uslove za mentorstvo), smatramo da smo kao SP sazreli **da akreditujemo doktorske studije iz metodike nastave**. Naglašavamo da b to bile prve studije u trećem ciklusu za nastavničke profile i smaramo da bi one snažno doprinijele daljem razvoju istraživačke komponente. Planirana je priprema dokumentacije za naredni (re)akreditacioni proces.

Nastavni planovi i programi (eventualne izmjene i dopune) – Potreban je dalji razvoj sistema ishoda učenja i njihova revizija usklađena, tj. uporediva sa programima u Evropskom prostoru visokog obrazovanja, pojačanje komponente problemskog i istraživačkog učenja, rad na unutrašnjoj koheziji kurikuluma – povezanost ishoda učenja sa ostalim elementima: metodama nastave/učenja, nastavnim sadržajima i metodama i oblicima provjere znanja. Osim toga, ishode učenja treba još jasnije povezati sa Crnogorskim okvirom kvalifikacija (COK), a time i sa tržištem rada. Dvije komponente ishoda: afektivnu i psihomotornu trebalo bi preciznije navesti u kurikulumima. Razvoj dva nova kurikuluma, koji se već realizuje kroz posebne aktivnosti/projekte doprinijeće poboljšanju komponente tzv. transverzalnih kompetencija. Riječ je o kurikulumu pod nazivom Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje (razvoj predviđen u okviru Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje) i o modulu za razvoj građanske kompetencije (obrazovanje za demokratsku kulturu i obrazovanje za ljudska prava), čije je kreiranje započelo kroz projekat Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava Vergelend centra. Sve pomenute izmjene planiramo realizovati tokom naredne reakreditacije.

Planiramo i izmjene u modulima, tj. transformaciju modula i njihovo proširivanje, što ćemo tehnički-organizaciono riješiti kombinovanjem sa aktuelnim izbornim/obaveznim predmetima. Proširenje modula planiramo da realizujemo do obima od 20 ECTS. Navodimo i nekolike ideje za module:

Diigitalne tehnologije u obrazovanju (jezgro modula bio bi postojeći predmet Savremena obrazovna tehnologija),

Nastava matematike u osnovnoj školi,

Nastava prirodnih nauka u osnovnoj školi,

Nastava društvenih nauka u osnovnoj školi,

Mediji i medijska pismenost u nastavi (jezgro bi bio predmet Audiovizuelna kultura).

Napomena: Realizacija modula bila bi uslovljena brojem prijavljenih kandidata. Neki moduli morali bi biti pripremljeni i realizovani u saradnji sa kolegama sa drugih studijskih programa i sa drugih fakulteta Univerziteta Crne Gore.

Ovakva koncepcija modula planirana je za realizaciju tokom naredne reakreditacije.

Eventualno zainteresovanim kandidatima koji su prethodno završili četvorogodišnje studije po Nastavnom planu iz 1992/93 (prije uvođenja Bolonjske deklaracije) ili po nekom od novih planova (nakon uvođenja BD) kao razlika za polaganje u cilju sticanja diplome integrisanog osnovnog i master studija određeni bi bili: jedan modul po izboru (20 ECTS), jedan od izbornih predmeta (5 ECTS), Statistika (5 ECTS) i Master rad (30 ECTS). Moduli – ukoliko se stvore formalno-pravni i organizaciono-tehnički uslovi – mogu biti ponuđeni i studentima drugih nastavničkih usmjerenja i mogu biti dio programa za cjeloživotno nastavničko učenje.

II Nauka i istraživanje

Učešće u naučno-istraživačkim projektima

Potrebno je osnažiti aplikaciju naučno-istraživačkih projekata nacionalnog i međunarodnog značaja u oblasti didaktičko-metodičkih nauka čiji bi nosioci bili profesori sa Studijskog programa za obrazovanje učitelja.

Nastavnici Studijskog programa za obrazovanje učitelja uključeni su u realizaciju nekoliko projekata. Izdvajamo nacionalni naučno-istraživački projekat *Jačanje akademskog integriteta*, čija je koautorka i članica projektnog tima doc. dr Dijana Vučković. Projekat se bavi izuzetno aktuelnom temom, pa su već stvorene mogućnosti za umrežavanje sa važnim evropskim i

svjetskim institucijama i centrima koji su posvećeni ovoj problematici. Očekivano je da formirana mreža saradnika u budućnosti realizuje i druge projekte iz oblasti akademskog integriteta. Naročito važan događaj u okviru ovog projekta biće međunarodna naučna konferencija koja će se održati naredne godine na Univerzitetu Crne Gore.

III Međunarodna saradnja

Studijski program za obrazovanje učitelja uključen je u više projekata. Izdvajamo projekat Vergelend centra *Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava* i nacionalni naučnoistraživački projekat *Jačanje akademskog integriteta*. Kroz prvi pomenuti projekat ostvarena je saradnja sa nizom fakulteta/univerziteta u regionu, kao i sa važnim međunarodnim organizacijama poput norveškog Vergelend centra i Savjeta Evrope. Drugi nam je projekat omogućio uspostavljanje saradnje sa insitutom Responsable, koji je dio Univerziteta u Ženevi i koji se bavi pitanjima akademskog integriteta, kao i sa drugim relevantnim međunarodnim organizacijama. Kroz aktivnosti na ovom projektu učlanili smo se u Evropsku mrežu za akademski integritet – ENAI (European Network for Academic Integrity).

Saradnja sa školama u Nikšiću uvijek je bila dobra i organizovana. Potrebno je u narednom periodu tu saradnju proširiti i na druge škole u Crnoj Gori, što je posebno važno u kontekstu budućih istraživanja.

IV Filozofski fakultet i okruženje

Uspostaviti saradnju sa drugim univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koje se bave obrazovanjem učitelja. Tokom 2019. godine učlanili smo se u Evropsku asocijaciju za obrazovanje nastavnika – ATEE (Association for Teacher Education in Europe).

V Organizacija i resursi

Tehnička opremljenost za izvođenje nastave je dobra, jer je značajna količina opreme nabavljena putem projekata, a jedan dio kroz redovne aktivnosti opremanja koje Filozofski fakultet i Univerzitet Crne Gore periodično obavljaju. U narednom periodu, od projekta koji se već realizuje, očekuje se nabavka licenciranog softvera za statističku obradu podataka IBM SPSS AMOS (tri licence na period od dvije godine, iz projekta Jačanje akademskog integriteta).

Praktična nastava uvijek je bila dobro razvijena na Studijskom programu za obrazovanje učitelja, što baštinimo još od samih početaka obrazovanja u ovoj oblasti. Sve metodičke discipline imaju dio koji se tiče prakse u školama, a razvijena su i tri posebna kurikuluma za školsku praksu. U pogledu usvajanja praktičnih metodičkih vještina važno bi bilo raditi na povećanju broja časova koje svaki pojedini student realizuje, što će usloviti potrebu za dodatnim angažovanjem barem još dva honorarna saradnika.

Nastavni kadar u aktuelnim uslovima zadovoljava potrebe za realizaciju nastave, pri čemu u narednom periodu treba planirati zaposlenje nastavnika i angažovanje saradnika za oblast razredne i razredno-predmetne nastave PP i PD, te angažovanje saradnika za oblast razredne i razredno-predmetne nastave matematike. Osim toga, zbog odlaska u penziju predmetnog nastavnika za oblast muzičke kulture sa metodikom nastave stvoriće se uslovi za još jedno radno mjesto.

Mogućnost izvođenja nastave na engleskom jeziku postoji za pojedine predmete/oblasti (npr.opšta pedagogija, interkulturalna pedagogija, književnost za djecu i omladinu, metodika nastave crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti, filozofija, logika), ali su ovi predmeti u različitim semestrima, pa ih je nemoguće ponuditi kao jednu cjelinu/modul. U narednom periodu trebalo bi stvoriti uslove da barem jedan modul/semestar bude moguće realizovati na engleskom jeziku.

Školovanje i razmjena studenata sa drugim univerzitetima do sada nije bilo intenzivno, što je stavka na kojoj u narednom periodu treba raditi počevši od promocije mobilnosti, održavanja radionica o uslovima i mogućnostima mobilnosti, te prezentacija programa mobilnosti.

rukovodilac Studijskog programa

Doc. dr Dijana Vučković

STUDIJSKI PROGRAM

Predškolsko vaspitanje

Strategija razvoja Studijskog programa za predškolsko vaspitanje i obrazovanje

I Nastavni proces

Strategija razvoja Studijskog programa za predškolsko vaspitanje i obrazovanje u period 2019.-2024. god. se odnosi na:

- osnovne studije
- master studije
- organizaciono tehničke uslove
- nastavni kadar
- učešće u naučno-istraživačkim projektima
- učešće u ERASMUS+ programu
- saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu
- saradnju sa centralnim institucijama obrazovnog sistema CG kroz veću aktivnost Studijskog programa u kontinuiranom profesionalnom razvoju vaspitača u zemlji

e) Osnovne studije Studijskog programa za predškolsko vaspitanje i obrazovanje

- Upis po 30 kandidata, raditi na podizanju kvaliteta upisanih srednjoškolaca (odličnih i vrlodobrih)
- Intenzivirati stručno pedagošku praksu :
- Uvesti praksu na jaslenu uzrastu,
- Podići nivo kvaliteta studijske prakse na predškolskom uzrastu

f) Master studije Studijskog programa za predškolsko vaspitanje i obrazovanje

- Upis 30 kandidata
- Intenzivirati stručno pedagošku praksu inovativnog karaktera na:
- Jaslenom uzrastu (od 1. do 3. god.)
- Predškolskom uzrastu (od 3. do 6. god.)
- Školskom uzrastu (prvi razred osnovne škole)
- Uključiti student u istraživačke projekte
- Podići nivo uključenosti studenata u studentskoj razmjeni sa drugim EU Univerzitetima i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koje se bave obrazovanjem nastavnika za predškolsko vaspitanje i obrazovanje

II Nauka i istraživanje

- **Učešće u naučno-istraživačkim projektima**
- Osnažiti aplikaciju naučno-istraživačkih projekata nacionalnog i međunarodnog značaja u oblasti istorije čiji bi nosioci bili profesori sa Studijskog programa za predškolsko vaspitanje i obrazovanje.

III Međunarodna saradnja

g) Učešće u naučno-istraživačkim projektima

- Osnažiti aplikaciju naučno-istraživačkih projekata nacionalnog i međunarodnog značaja u oblasti ranog razvoja čiji bi nosioci bili profesori sa Studijskog programa za predškolsko vaspitanje i obrazovanje

h) Učešće u ERASMUS+ programu

- Osnažiti aplikaciju ERASMUS+ projekata u oblasti ranog razvoja čiji bi nosioci bili profesori sa Studijskog programa za predškolsko vaspitanje i obrazovanje

i) Saradnja sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu

- Uspostaviti saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koji se bave obrazovanjem nastavnika za predškolsko vaspitanje i obrazovanje

j) Saradnja sa centralnim institucijama obrazovnog sistema CG kroz veću aktivnost Studijskog programa u kontinuiranom profesionalnom razvoju vaspitača u zemlji

- Izrada Programa stručnog usavršavanja vaspitača, njihova akreditacija. Organizacija i realizacija obuka vaspitačkog nastavnog kadra

IV Filozofski fakultet i okruženje

Uspostaviti saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koji se bave obrazovanjem kadra za predškolsko vaspitanje i obrazovanje.

V Organizacija i resursi

k) Organizaciono tehničke uslove na Studijskom programu podići na veći nivo:

- Nabaviti potrebnu opremu i didaktički material za kvalitetnije izvođenje nastave (predavanja i vježbi) na Fakultetu i metodičke prakse u vrtiću i školi

l) Nastavni kadar na Studijskom program za predškolsko vaspitanje i obrazovanje

- Osnažiti naučno i stručno napredovanje nastavnog kadra

rukovodilac Studijskog programa

Prof. dr Veselin Mićanović

STUDIJSKI PROGRAM

Psihologija

Strategija razvoja Studijskog programa za psihologiju

I Nastavni proces

Razvoj studija psihologije u Crnoj Gori moguće je posmatrati kroz potrebu da se psihološka intervencija u zajednici unaprijedi po uzoru na prakse (nastavne procese) razvijenih evropskih zemalja. Ugledanjem na ekonomski perspektivnije zajednice (standarde EU) opažamo da psihologija (kao nauka i praksa) omogućava više od onoga što psiholozi trenutno rade u našem društvu. Tačnije, psihološka praksa se kod nas tradicionalno prepoznavala kroz djelatnosti obrazovnih i zdravstvenih institucija. Ipak, uvođenjem inostranih praksi u nastavni proces prepoznat je širi opseg potencijalnih mjesta za zapošljavanje psihologa, a u oblastima upravljanja ljudskim resursima, istraživanja javnog mnjenja, marketinga, sporta, konsaltinga (u procesima formiranja profesionalnih interesovanja, selekciji kadrova, rješavanju bračnih i porodičnih problema, unapređivanja nivoa svijesti o mentalnom zdravlju), prevencije devijantnih ponašanja (bolesti zavisnosti, kriminaliteta, socijalnih nemira), terapijskog rada, te rada u skloništima sa marginalizovanim grupama i socijalnim centrima.

Stoga je misija Studijskog programa za psihologiju uvijek bila da se u reformskim procesima pozicionira i održi u ulogama ključnog partnera u razvoju psihologije kao nauke i struke, da se u nastavnom procesu unapređuju psihološka znanja, preduzetničke motivacije i ukazuje na važnost mentalnog zdravlja crnogorske zajednice, te promovišu nacionalne, demokratske vrijednosti i kompetencije za cjeloživotno učenje. Prvi korak na putu realizacije te potrebe ogleda se u nastojanju da se ostvaruju međunarodno uporedivi ishodi učenja i isprate profesionalni zahtjevi očekivani kroz Evropski okvir kvalifikacija.

Upisna politika

Budući da je kvalitet nastave snažno određen i kvalitetom kandidata/kandidatkinja koji je pohađaju, važno je da se upisnom politikom prepoznaje neophodnost identifikacije preduslova (u ličnosti, sposobnostima i motivaciji) za studiranjem i budućim bavljenjem strukom (naukom) koju je kandidat/kandidatkinja odabrao/odabrala. Zbog toga smo ustanovili praksu testiranja kako bi se spoznalo da li postoji potencijal da se ostvare u pozivu koji su odabrali. Ipak, odobreno nam je da to radimo samo na nivou procjene kognitivnih sposobnosti, znanja iz psihologije i opšte informisanosti, dok manje poznajemo osnovne dimenzije ličnosti kandidata/kandidatkinja (u karakteru i temperamentu, vrijednosnim orijentacijama i dr.). Ipak, zbog specifičnosti ove struke, zahtjev je da pored sposobnosti i motivacije kandidat/kandidatkinja ima prosocijalnu i „sređenu“ ličnost.

Na Studijskom programu za psihologiju dopunski ispit organizuje tročlana komisija. On se sastoji od Testa kognitivnih sposobnosti, Testa opšte informisanosti i Testa znanja iz psihologije. Prvim testom se provjeravaju perceptivne, spacijalne, aritmetičko-logičke i verbalne sposobnosti. Napominjemo da ovo nije test kojim se određuje koeficijent inteligencije kod kandidata/kandidatkinja pojedinačno već se koristi kao selekcijski postupak (da se izaberu nabolji/najbolje iz grupe). Drugi sadrži pitanja iz različitih oblasti znanja (umjetnosti, istorije, geografije, književnosti i dr.) i ukazuje na širinu opšteg obrazovanja, te motivisanosti da se stiču znanja i van formalno obrazovnog konteksta, a trećim se provjerava znanje u oblasti opšte psihologije (na osnovu srednješkolskih udžbenika za ovaj predmet). Treba napomenuti da su svi

testovi eliminatornog karaktera, a da kad ih kandidat/kandidatkinja položi rangiranje zavisi od njegovog/njenog uspjeha iz srednje škole.

Za sve godine otkako postoji Studijski program konstantna je i velika zainteresovanost za upis, odnedavno je upisna kvota projektovana za broj od 25 kandidata/kandidatkinja (ranije je on iznosio 45) kako se na tržištu rada ne bi došlo do „zasićenja“. Odnedavnim prebacivanjem studija na budžetsko finansiranje i akreditovanjem (dvogodišnjih) master studija omogućeno je da ranije generacije koje su završile specijalističke studije (po sistemu 3+1) nastave svoje obrazovanje i ostvare potrebnih 300 ECTS koji se zahtjevaju evropskim standardima. Pošto psihološka profesija mora biti regulisanog karaktera (to je njen status u zemljama EU) master studije mogu upisati oni koji su završili osnovne trogodišnje studije psihologije, a za one koji su završili srodne studije (pedagogija, sociologija, socijalni rad i sl.) može se organizovati polaganje razlike predmeta.

Praktična nastava

Zakon o visokom obrazovanju propisuje da se 20% nastave realizuje u praksi. Shodno tome, u poslednjem akreditacionom periodu (kada su studije transformisane sa sistema 3+1+1 na sistem 3+2+2) uvršćeni su psihološki praktikumi kroz koje bi studenti prve dvije godine studija imali neposredniju vezu sa praksom, a kroz disciplinane primjenjene psihologije na višim nivoima studija. Prepoznate su oblasti u kojima se može odvijati interdisciplinarna saradnja, pa se na masteru nudi lista obaveznih i izbornih predmeta iz domena srodnih nauka i praksi. Filozofski fakultet je potpisao protokole o saradnji sa većinom organizacija sa kojima saradjuje i Studijski program, ali nije prepoznata materijalna valorizacija mentorskog rada u struci pa se taj rad često bazira na volonterskoj osnovi i dobroj volji, a što ne garantuje kontinuitet saradnje. Ujedno, tu vidimo i prostor za jačanjem međuinstitucionalne uvezanosti.

Studijski program nastoji učvrstiti i praksu da se kroz gostovanja stručnjaka (organizacija) na FF studenti/studentkinje upoznaju sa aktivnostima i metodologijama njihovog rada, ali i da podstiče njihove volonterske i filantropske aktivnosti uopšte. Naravno da bi se to olakšalo postojanjem alimni asocijacija i organizovanim radom studentskih udruženja. Ovakve aktivnosti treba nagrađivati i ocjenjivati kao sastavni dio predispitnih aktivnosti.

Konstatovali smo da u praksi često nastaju problemi kada se prema programu Vlade Crne Gore omogućava pripravnički staž onima koji završe trogodišnje studij. Tako se dešava da kandidati/kandidatkinje stažiraju na psihijatrijskim odjeljenjima, a nisu pohađali nastavu koja se odnosi na kliničku praksu. Nužno je sistemski i u partnerstvu sa resornim službama spriječiti ovu pojavu.

Veliku prijetnju kvalitetu rada i postignuća studenata čini sljedeća formulacija u pravilnicima za studiranje (član 27.): „Student kumulativno sakuplja poene sa svih provjera znanja“. Tako se dešava da student/kinja sa neispoštovanim predispitnim obavezama može pristupiti ispitu, a što ga/je stavlja u (uslovno rečeno) prednost u odnosu na onog/u koji/a konstantno učestvuje u nastavnom procesu (praksi). Ova formulacija se kosi sa ukazivanjem Statuta UCG (u članu 146.) da neizvršavanje obaveza predstavlja nepohađanje nastave (prakse) u toku cijele godine. Stoga trebamo insistirati na stavu da je važno da profesori/ce definišu kriterijum prolaznosti, te da na početku semestra studenti/kinje imaju precizne informacije o obavezama i kriterijumima ocjenjivanja.

Nastavni planovi i programi

Sve promjene u nastavnim planovima i programima poštuju princip usaglašenosti sa evropskim standardima i obrazovnim, kulturološkim i organizacionim posebnostima Crne Gore. U izradi nastavnih planova i programa su učestvovali gostujući predavači iz regiona što je doprinijelo međunarodnoj uporedivnosti, a što je obezbjedilo veći prostor za mobilnost studenata/studentkinja. Potrebno je raditi na unapređivanju socijalnih i emocionalnih vještina za digitalno doba i tu vidimo prostor za revidiranje postojećih nastavnih planova i programa. To se odnosi i na vještine da se kroz međunarodne (interdisciplinarne) timove učestvuje u programima intervencije u krizama (prirodne nepogode, ratovi, sajber nasilje i kriminal i sl.).

Takođe je važno dosljedno poštovati princip uslovljenosti predmeta znanjem iz drugog kako bismo spriječili pojave kao, na primjer, da student/studentkinja pohađa ili položi predmet koji pripada ljetnjem semetru, a da nije položio/la dio tog predmeta u zimskom (npr. pohađa i polaže Primjenjenu socijalnu psihologiju, a nije položio/la Osnove socijalne psihologije). Ranije su upućivani dopisi da se ovo riješi, ali do sistemskog pristupa u rešenju ove pojave nije došlo svih proteklih godina. Tako je važno insistirati da se preduprije ovakve pojave koje direktno utiču na motivaciju i čine haotičnim organizaciju rada, u konačnom, obesmišljavaju strukturu studija i potrebu kvalitetnog rada.

Nastavni kadar

Kako je Studijski program za psihologiju najmlađi na UCG u proteklom periodu se suočavao sa brojnim pojavama koje su otežavale rad i formiranje nastavnih kadrova. Tako uže psihološke discipline uglavnom predaju gostujući predavači koji su istaknuti naučnici i stručnjaci, posvećeni u mentorskom radu sa saradnicima u nastavi koji su uglavnom honorarno angažovani i koji su zbog nepostojanja posle diplomskih studija morali iste završiti na drugim univerzitetima. Ovo je veoma otežalo postupak formiranja „domaćih kadrova“, a česte promjene pravilnika za izbor u zvanje i ne raspisivanje konkursa su produbili ove poteškoće.

Konačnim otvaranjem prostora za master studije održava se nada da ćemo zadržati naučni podmladak, ali to se neće desiti ako ne obezbjedimo doktorske studije za koje ima zainteresovanosti. Ističemo da je važno poštovati i principe matičnosti i na psihološkim predmetima angažovati psihološki kadar, a u proteklom periodu je bilo primjera da to nije tako.

Realizacija nastave na engleskom jeziku

Stekli smo utisak da je realizacija nastave na engleskom jeziku otežano jer studenti manje fluentno govore i razumiju jezik struke u ovom govornom području. Radi vjerodostojnijih podataka, vrijedilo bi napraviti anketu da se vidi koliko nastavnika i studenata poznaje i u kom stepenu govori neki od stranih jezika. Naša je percepcija da je to na nižem nivou, da ima onih koji govore neki drugi strani jezik, te u par navrata nismo mogli obezbjediti gostovanje inostranog predavača jer studenti slabije govore na engleskom jeziku.

Na osnovnim studijama nastava bi se mogla na engleskom izvoditi za sledeće discipline:

Uvod u psihologiju, Psihologija percepcije, Fiziologija nervnog sistema, Metodologija psiholoških istraživanja, Osnovi statistike, Uvod u filozofiju, Napredne statističke metode u psihologiji, Kognitivna psihologija, Motivacija i emocije, Psihologija učenja, Psihologija

pamćenja i mišljenja, Škole i pravci u psihologiji, Osnovi socijalne psihologije, Primjenjena socijalna psihologija.

Na specijalističkim studijama na engleskom bi se mogla izvoditi nastava za sledeće discipline: Mentalno testiranje, Psihologija učenja i nastave, Psihopatologija djece i mladih, Psihologija rada i organizacije, Klinička procjena 1, Klinička procjena 2, Psihologija porodice, Psihologija i menadžment.

II Nauka i istraživanje

Učešće u naučno-istraživačkim projektima

Jedan od ključnih strateških ciljeva Studijskog programa za psihologiju odnosi se na unapređivanje nacionalne i međunarodne saradnje kroz naučno-istraživačke projekte u oblasti psihologije.

III Međunarodna saradnja

Usljed preopterećenosti u nastavnom procesu nedovoljna je posvećenost u projektnim aktivnostima i na ovome treba više raditi u narednom periodu kako to ne bi bili doprinosi pojedinaca već institucionalno polje djelovanja. Saradnja sa javnim sektorom se više ostvaruje preko volonterskih aktivnosti i potrebe da se realizuje praktična nastava.

IV Filozofski fakultet i okruženje

Kako na Studijskom programu za psihologiju nije dugo bilo mogućnosti da se realizuju master studije, studenti su nakon okončanih trogodišnjih studija svoje školovanje nastavljali na univerzitetima u regionu. Pri tome izdvajajući velika novčana sredstva za život i studiranje u drugoj sredini. Do sada smo kroz programe mobilnosti ostvarili saradnju sa Filozofskim fakultetom Univerziteta u Mariboru, Filozofskim fakultetom u Ljubljani, Odsjekom za psihologiju Univerziteta u Minesoti, Odjelom za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Filozofskim fakultetom u Beogradu, Filozofskim fakultetom u Novom Sadu i Filozofskim fakultetom u Istočnom Sarajevu.

V Organizacijairesursi

Tehnička opremljenost

Potrebno je modernizovati i optimizovati infrastrukturne kapacitete radi digitalizacije nastavnog procesa i neometanog ostvarivanja učenja na daljinu. Nastava se realizuje u dvjema učionicama, pa je otežano praviti rasporede, a često se desi da u njima ne radi oprema ili je zbog lošeg internet signala onemogućeno ostvarivanje e-učenja. Već od sljedeće akademske godine se realizuje prva godina mastera, pa je potrebno da imamo više učionica.

Studijski program ima potrebu za nabavkom namještaja, kompjuterske ipreme, nastavnih i metodičkih sredstava kako bi nastavni proces mogao biti podignut na zadovoljavajući nivo.

Odavno iskazujemo potrebu za formiranjem psihološke laboratorije. Za početak je dovoljno da postoji jedna učionica koja je izolovanog zvuka, sa računarima i obezbjeđenim soferima na kojima bi se demonstrirali eksperimenti iz domena psihologije percepcije, kognitivne psihologije, psihologije učenja i pamćenja i dr.

Rukovoditeljka Studijskog programa za psihologiju

Dr Jelena Mašnić

STUDIJSKI PROGRAM

Pedagogija

Strategija razvoja za Studijski program za pedagogiju 2019-2024

I Nastavni proces

Upisna politika i broj studenata na osnovnim, magistarskim i doktorskim studijama

Aktuelni kriterijumi za upis studija bi se trebali promijeniti radi povećanja kvaliteta kandidata koji će ispuniti kriterijume upisa. Ovaj uslov bi se ispunio uvođenjem prijemnog ispita kod upisa na osnovne studije.

Maksimalan broj studenata koji se može upisati na osnovne studije na osnovu licence je 40. Posljednjih godina upisujemo 30 studenata na osnovne studije a po pet studenata na master studije jer je procjena da je to dovoljan broj s obzirom na trenutno stanje na tržištu rada. Trenutno nemamo realizaciju doktorskih studija, iako su akreditovane, ali je u planu njihova realizacija u budućnosti u zavisnosti od interesovanja potencijalnih kandidata.

Nastavni planovi i programi (eventualne izmjene i dopune)

Namjeravamo prilagoditi sledeće reakreditacije studijskog programa u većem broju nastavnih predmeta u područjima Metodologije pedagoških istraživanja i Istorije pedagogije (posebno nacionalne) na svim nivoima studija,

kao i uvođenje nastavnih predmeta u kontekst ugraničnih pedagoških disciplina kao što su Filozofija i vaspitanja, Sociologija i vaspitanja, Antropologija i vaspitanja, itd.

Mogućnost izvođenja nastava na engleskom jeziku

Nastava na engleskom jeziku može izvoditi većina nastavnika i saradnika na studijskom programu.

II Nauka i istraživanje

Učešće u naučno-istraživačkim projektima

Oснаžiti aplikaciju naučno-istraživačkih projekata nacionalnog i međunarodnog značaja u oblasti istorije čiji bi nosioci bili profesori sa Studijskog programa za pedagogiju.

III Međunarodna saradnja

Studenti našeg studijskog programa u poslednje vrijeme koriste programe mobilnosti Erasmus+ i CEEPUS. Tokom svojih jednosemestralnih boravaka na inostranim univerzitetima oni pohađaju nastavu i polažu ispite koji će im po povratku biti priznati. Tokom 2018/2019. godine imali smo gostujuće studentkinje iz Slovenije i Italije.

Nastavno osoblje studijskog programa za pedagogiju, pored redovnih nastavnih aktivnosti, trenutno vodi/učestvuje u bilateralnom naučno-istraživačkom projektu odobrenom od

strane Ministarstva nauke Crne Gore pod nazivom „Kvalitet procesa predškolskog vaspitanja u Republici Sloveniji i Crnoj Gori“ u saradnji sa Studijskim programom za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Ljubljani (2018-2020).

Studijski program za pedagogiju je u poslednjih godinu dana bio inicijator sklopljenih ugovora o saradnji sa Učiteljskim fakultetom Univerziteta u Beogradu i Filozofskim fakultetom Univerziteta u Sarajevu koji omogućuju intenzivniju saradnju između fakulteta i studijskih programa.

IV Filozofski fakultet i okruženje

Uspostaviti saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koji se bave obrazovanjem kadra za pedagogiju.

V Organizacijairesursi

Trenutna tehnička opremljenost studijskog programa je na zadovoljavajućem nivou i zadovoljava potrebe nastave, osoblja i studenata. Svi računari su opremljeni licenciranim softverskim programima i konektovani na internet.

Napomena: cjelokupna navadena oprema kupljena je iz sredstava TEMPUS projekta »Education Policy Support Program in Serbia and in Montenegro«.

U narednom periodu očekujemo za kolege koje su u izbornom zvanju da budu izabrani u viša zvanja kao i izbor koleginica u prva zvanja, koje su pred odbranom doktorata. Takođe, očekujemo

rukovodilac Studijskog programa

Prof. dr Vučina Zorić

Inkluzivno obrazovanje

(Akademske postdiplomske magistarske
studije)

Strategija razvoja Studijskog master programa za inkluzivno obrazovanje

I Nastavni proces

Interdisciplinarne studije

Strategija razvoja Studijskog programa za inkluzivno obrazovanje u periodu 2019.-2024. god. se odnosi na:

- master studije
- organizaciono tehničke uslove
- nastavni kadar
- učešće u naučno-istraživačkim projektima
- učešće u ERASMUS+ programu
- saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu
- saradnju sa centralnim institucijama obrazovnog sistema CG kroz veću aktivnost Studijskog programa u kontinuiranom profesionalnom razvoju nastavnika u zemlji

Master studije Studijskog programa za inkluzivno obrazovanje

- Upis 20 kandidata
- Intenzivirati stručno pedagošku praksu u pred/školskim ustanovama i resursnim centrima,
- Uključiti studente u istraživačke projekte za izradu master radova
- Podići nivo uključenosti studenata u studentskoj razmjeni sa drugim EU Univerzitetima i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koje se bave obrazovanjem nastavnika (posebno oblast inkluzije)

II Nauka i istraživanje

Učešće u naučno-istraživačkim projektima

- Kreiranje naučno-istraživačkih projekata nacionalnog i međunarodnog značaja u oblasti inkluzivnog obrazovanja: ERASMUS+ program, projekti koje podržava Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, bilateralni projekti sa fakultetima koji realizuju programe inkluzivnog obrazovanja

III Međunarodna saradnja

- Uspostaviti saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koji se bave inkluzivnim obrazovanjem nastavnika.
- Saradnja sa Univerzitetom u Ljubljani i Kopru (Slovenija), University of Jyväskylä, Jyväskylä, Katholieke Hogeschool Leuven, Heverlee (Leuven), Katholieke Universiteit Leuven, Leuven Instituto Politécnico do Porto, Univerzitet u Sloveniji (Inkluzivna pedagogika na Univerzi na Primorskem, Pedagoški fakulteti Koper); Univerzitet u Belgiji: Master programme of Inclusive education -KU LEUVEN (Belgium)
- Obezbeđivanje sektorske kvalifikacije za profesionalni profil-magistar inkluzivnog obrazovanja-Ministarstvo prosvjete Crne Gore;

- Prepoznati ovu profesionalnu vokaciju u sistematizaciji radnih mjesta u obrazovnom sistemu (predškolske ustanove, škole, resursni centri, centri za socijalni rad, centralne institucije koje kreiraju obrazovno-politiku, medicinske i ustanove socijalne zaštite ...),
- Izrada Programa stručnog usavršavanja nastavnog kadra, njihova akreditacija.

IV Filozofski fakultet i okruženje

Uspostaviti saradnju sa drugim Univerzitetima i naučno-istraživačkim i školskim ustanovama u regionu i inostranstvu koji se bave obrazovanjem kadra za inkluzivno obrazovanje.

V Organizacijairesursi

Nastavni kadar na Studijskom programu za inkluzivno obrazovanje

- Osnažiti naučni i stručni razvoj nastavnog kadra kroz usavršavanje, mobilnost nastavnika, uključiti i nove saradnike u realizaciju programa, budući da je riječ o “mladom” programu i nedostajućem kadru u ovoj oblasti. Sa Medicinskog fakulteta je planirano uključivanje jednog nastavnika u realizaciju master programa (Holistički pristup rastu i razvoju i razvojnim poremećajima kod djece, Bioetički principi u inkluzivnom obrazovanju - Partnerstvo porodice i sredine). Međutim, sa St.programa za pedagogiju i St. programa za obrazovanje učitelja, tri nastavnika je steklo uslove za odlazak u penziju, zbog čega se otvaraju prilike za angažovanje novog kadra.

Organizaciono tehničke uslove na Studijskom programu podići na veći nivo:

- Za potrebe magistarskog programa za Inkluzivno obrazovanje, obezbijedena je odgovarajuća dodatna literatura, računarska oprema, ali je potrebno osvježiti postojeći fond literature, opreme i didaktičkih materijala za kvalitetnije izvođenje nastave (predavanja i vježbi)
- obezbijediti 10 računara, potrebna i nabavka licenciranog softvera za statističku obradu podataka SPSS

S poštovanjem,

U Nikšiću, 19. 11. 2019. godine

rukovodilac Studijskog programa

Prof. dr Tatjana Novović